

V prvem verzu je (pač po pomoti!) izostalo „v morje“, v drugem pa bi zaradi ritma vsekakor morala ostati prvotna oblika: „uzelo“. —

Kljub tem in podobnim pomanjkljivostim pa je zbirka lepa in priporočila vredna. Pozna se ji, da jo je sestavljal pesnik: upam, da ji bo to najboljšje priporočilo.

Škoda, da ni vsebini primerna tudi oprema. Knjiga, ki podaja Prešerna, Levstika, Jenka, Gregorčiča in Aškerca, bi že zaslužila kaj boljšega!

Janko Glaser.

Capuder Karel: Naša država, zemljepisni pregled s statističnimi tabelami. Maribor 1919. Tisk in zaloga Tiskarne sv. Cirila. 102 strani.

To je pri nas prva knjiga, ki nam podaja zemljepisni pregled naše države. Te vrste dela so in bodo še nekaj časa ena najnujnejših potreb, pred vsem pri pouku; potrebuje jih mladina in potrebuje jih oni, ki ima učiti geografijo naše domovine, bodisi v ljudski kakor v srednji šoli. Enako tudi posameznik nestrpno išče prilike, da se pouči o onih delih naše kraljevine, o katerih mu pouk v avstrijskih šolah ni dajal niti najmanjšega pojma. Zato občinstvo upravičeno rajši šteje koristne strani, ki mu jih delo podaja, kakor pomanjkljivosti in netočnosti, ki jih je zagrešilo.

Pisatelj je obravnaval stvarino v treh oddelkih: v splošnem pregledu, v pokrajinskem opisu in v opisu gospodarskih razmer naše države. Opisovanje teče zanimivo in poučno; pri prvem delu je morfogenetična stran pač preobširna v primeri s tako kratkim zamljepisnim pregledom. Pri pokrajinskem opisu bo za prvi čas gotovo najbolje, ravnati se po dosedanjih teritorijalno-političnih enotah; pri uvajanju novih nazivanj na podlagi morfoloških sličnosti — ki pa morajo ostati v skladu s srbsko in hrvaško knjigo — bo vsekakor paziti, da ne nastanejo zmede z onimi starimi imeni, ki značijo preveč ustaljeno historično-geografsko pojmovanje; to velja n. pr. zlasti glede Šumadije. Glede krajevnih imen je pisatelj pri opisu Srbije same točnejši kakor v prvih poglavjih; želeti je, da se rabijo v naših knjigah pravilna srbska imena. Ob albansko-srbski meji torej ne teče reka Drin ali Drina, marveč Drim, dalje naj velja vedno Sófija ne Zofija za glavno mesto Bolgarske, ne Bulgarske, in pišimo Prespansko jezero, ne Prespa jezero, ne dolina reke Kriva, marveč dolina Krive reke, Ibar, gen. Ibra, ne Ibarja. — Dober je tudi opis gospodarskih razmer, le da je Macedonija s svojim rižem, bombažem, makom in bogatim jezerskim ribolovom premalo vpoštevana, kakor je tudi izostal opis njenih posebnih napoč mediteranskih klimatičnih razmer.

Anton Melik.

Popović Vasilj, Istorija Jugoslovena. I. sveska. Sintetičan pregled srednje-vjekovnog razvoja zemlje i naroda. Sarajevo, 1920. Komisionalna naklada knjižare J. Studničke i dr. 8°. (4) + XII + 149 + (1) str. (v cirilici). 14 K.

Jugoslovanska historijografija je poznala doslej „istoriju Srba“, „povjest Hrvata“ in „zgodovino Slovencev“. Šele narodno in državno ujedinjenje in v prvi vrsti iz njega nastale praktične potrebe so prinesle n. pr. nam Slovincem v eni knjigi zgodovino Srbov, Hrvatov in Slovencev (M. Pirc, A. Melik) z zgodovinskimi pregledi vsakega plemena za se kot opis najvažnejših političnih in kulturnih dogodkov v preteklosti. Vasilj Popović pa ni ločil že v naslovu svoje knjige Srbov od Hrvatov in teh od Slovencev, temveč je skušal napisati skupno zgodovino Jugo-

slovanov. Skupnost jugoslovanske zgodovine temelji po naziranju pisatelja v enakih ali sličnih gospodarskih, socialnih in kulturnih razmerah ter v krvni in jezikovni enoličnosti širokih mas, katere so bile skoraj brez izjeme kmetskega stanu ter vedno najboljše očuvale čist naroden čut. Zato pravi Popović, da ni napisal knjige kot genealogijo in zgodovino dinastij in teritorialnih izprememb; osebe v zgodovini so mu le tipični predstavniki plemena, ki si je pridobilo premoč. Ne zgodovine osebnosti, temveč, kakor pravi v podnaslovu svoje knjige, sintetičen pregled srednjeveškega razvoja celokupne zemlje in naroda hoče podati v svoji knjigi.

Prašanje je, ali se mu je to tudi posrečilo. Ako bi pisatelj hotel podati skupno politično zgodovino južnih Slovanov v srednjem veku, ne bi prišel preko posameznih vzajemniških epizod političnega značaja. Zato se je moral poslužiti druge metode ter po načinu primerjajočih ved poiskati skupne in podobne pojave v zgodovini jugoslovanskih plemen. Kljub temu, da hoče Popović videti v tem skupnost jugoslovanske srednjeveške zgodovine, mu vendar le vedno in vedno silijo pod pero zgodovinski pregledi posameznih plemen. To je nekaj povsem naravnega. Kajti od dobe po kolonizaciji balkanskega polotoka pa do decembrskega manifesta iz leta 1918. Jugoslovani nismo imeli skupne politične in tudi ne kulturne zgodovine. Kdor hoče iskati v naši zgodovini več, ta ji hoče pritisniti pečat drugačnega razvoja nego je bil v resnici. Zato nasprotuje Popovičevemu „sintetičnemu pregledu“ na naslovni strani v glavnem kontekst knjige, ki mora nehote namesto enotne zgodovine Jugoslovancem podajati zgodovinske preglede Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Smer po plemenih razdeljenega zgodovinskega razvoja je razvidna takoj iz drugega dela Popovičeve knjige, ko pisatelj po kratkem pregledu predslovanske dobe balkanskega polotoka ter razmer jugoslovanskih plemen za časa in neposredno po naseljevanju pokaže, kako so nastala na jugoslovanskih tleh tri državotvorna žarišča z odporno silo proti tujemu pritisku, srbsko z odporom proti Bolgarom, Bizantincem in Madžarom, hrvatsko z odporno silo proti primorskim Romanom in slovensko z dvestoletno odprno državno tvorbo proti Germanom. V teh državotvornih silah leži po Popoviču osnutek trem plemenom a obenem začetek ujedinjenja. Kajti ono pleme, ki se je v svoji državotvorni moči izkazalo močnejše, je postalo za sosednja plemena in pokrajine privlačnejša sila ter tako polagalo kal ujedinjenju. Najprej so pokazali Hrvati svojo državotvorno moč ali „etatizem“, kakor ga z nepotrebno tujko nazivlje Popović, združili primorsko in posavsko Hrvatsko ter kljubovali nemškemu, beneškemu in bizantinskemu pritisku, a končno s kompromisom iz leta 1102. podlegli madžarski premoči. Pri Hrvatih nastopi kompromis plemstva z Madžari, pri Slovencih pa tega ni, plemstvo je tu nemško ali ponemčeno, preprosti narod pa ostane zvest svojemu jeziku ter zadobi s tem večjo odbijajočo moč napram tujemu pritisku. Za hrvatskim nastopi srbski „etatizem“, ki pomenja zmago monarhističnega principa Nemanjičev proti oligarhističnemu principu posameznih županov. Toda še pred propadom države Nemanjičev se pojavi pri vseh teh jugoslovanskih plemenih velik vpliv posameznih plemiških rodbin (n. pr. Šubičev, Baboničev, Kotromaničev, Celjanov). Oligarhistična vlada teh rodbin je morala v svoji razdvojenosti in protivni si smeri politike podleči v boju z na novo nastopivšim zgodovinskim faktorjem na balkanskem polotoku, turško silo, ki predstavlja napram staremu oligarhističnemu in fevdalnemu sistemu novodobni monarhistični in vojaški ustroj države. Monarhistična turška država pa je rodila in dobila kot nujnega protivnika drugo monar-

histično silo, državo Habsburžanov. Obe sta si stali nasproti v večstoletnem boju, katerega so, ker se je izvojeval povečini na njihovem jezikovnem ozemlju, morali Jugoslovani najbolj občutiti.

V tretjem delu svoje knjige opisuje pisatelj v slogu nekega „primerjajočega zgodovinopisja“ politično-zemljepisne, gospodarske, socialne in kulturne razmere južnih Slovanov tekom druge polovice srednjega veka. S preprostimi in preglednimi besedami nam podaja sliko menjajočega se poteka zgodovinskih meja, razvoja mest, rudarstva, županske in dvorne uprave, etnografskih razmer, agrarne in socialne zgodovine, dalje govori v posebnih poglavjih o veri in cerkvah, vojski in vojni, pravu, trgovini, umetnosti ter končno o zgodovinski podlagi narodnega eposa. Podatki pisatelja so do malega vseskozi točni, vidimo, da je uporabljal tudi novejšo literaturo ter njene izsledke. Le za nekatere odstavke je pisatelj očitvidno rabil zastarelo literaturo, sem spadajo n. pr. strani 38 in 39, kjer govori o plemstvu na slovenskih tleh ter med drugim trdi, da so bili gospodje Sovneški, poznejši celjski grofje, slovenskega rodu. Toda to so posameznosti knjige, ki hoče v svoji celoti podati nekaj novega, a tega kljub obetajočemu naslovu ne poda, ker ne more podati, v splošnem pa nudi točen in lahko čitljiv pregled zgodovinskega razvoja jugoslovanskih plemen v srednjem veku.

Milko Kos.

Markič Mihael: Izpopolnjena in izenostavljena silogistika, sledeča metodi kompleksnih števil. V Ljubljani 1920. L. Schwentner.

Ta „silogistika“ sloni na temeljnih načelih takozvane „matematične“ logike, zato se mi zdi umestno, da povem, dokler se mi ne nudi prilika, označiti podrobneje svoje stališče, že tukaj nekaj o tej logiki in onem njenem pomenu za filozofijo, ki ga deloma izrečno, deloma pa med vrstami priznava tudi ta spis: ta pomen namreč tej logiki *ne pristojata in ne more pristojati*. Tako bodo sledeča razmotrivanja le koristila tudi temu spisu samemu, ker bodo izločila njegovo zdravo jedro od one lupine, ki se sicer zdi avtorju samemu mnogo pomembnejša, ki se pa — dosledno izvedena — razlikuje od ostale eksaktnosti tega spisa ravnatoko kakor — pitagorejska mistika od eksaktne matematike. Morda ustrezem s tem tudi marsikateremu čitatelju tega spisa.

Sistematično se je razvijala matematična logika šele v prejšnjem stoletju. Pot, ki ji je bila pri tem odprta, je le dvojna: logika je ali le posnemala matematične metode, ustvarjajoč si po načinu matematičnih svoje lastne znake za pojme in miselske operacije, in v tem smislu neodvisno od matematike gradila svoj sistem, ali pa se je pri tem svojem poslu posluževala neposredno pravih matematičnih znakov in operacij (n. pr. seštevanja, odštevanja, množitve itd.) in pri tem z ozirom na svoj slučaj vse te znake in operacije le smiselno predrugačevala. Logiko prve vrste nazivajo „simbolistično“, ono zadnje vrste pa lahko imenujemo „matematično“ v ožjem pomenu besede. Sicer pa med obema ni bistvene razlike: tudi simbolistična logika ustvarja svoje znake po načinu matematičnih, tako da se i v vsako logiko — v kolikor hoče biti sploh še logika svoje vrste — vsaj naknadno vrinejo temeljna in specialna matematična načela; na drugi strani pa se mora tudi matematična logika (v ožjem pomenu besede) v marsikaterem oziru oddaljevati od tradicijskih matematičnih simbolov. Radi tega je razumljivo, da tudi zgodovinski razvoj te logike ne kaže nobenih tozadevnih markantnih razlik; ni simbolistične logike, ki bi se v važnih ozirih ne mogla imenovati obenem